

10. Петрова В. Організація і діяльність українського товариства “Сокіл-Батько” (1894–1914 рр.) // Наукові записки / Львівський історичний музей. – Вип. VI. – Ч. 2. – Львів, 1997. 11. Боберський І. Українське сокільництво (1894–1939). – Львів, 1939. 12. Вацеба О. Сокільський рух в Галичині наприкінці XIX – початку XX ст. // “Сокіл-Батько”. Спортивно-руханкове товариство у Львові: Альманах 1984–1994. – Львів, 1996. 13. Дем’янюк О. Український молодіжний рух Західної України: від зародження до боротьби за Українську державність: Монографія. – Луцьк: ПВД “Твердиня,” 2007. – 180 с. 14. Центральний державний історичний архів України у м. Львові, ф. 362, оп. 1, спр. 201, арк. 2–4. 15. ЦДАУ м. Львів, ф.410, оп. 1, спр. 111, арк.68.

УДК 94:329.17](477.83/86)

В.С. Виздрик

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних та соціальних наук.

РОЛЬ МИКОЛИ МІХНОВСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО ОРГАНІЗОВАНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

© Виздрик В.С., 2008

Розглянуто вплив Миколи Міхновського на формування української націоналістичної ідеології, в основу якої було покладено ідею національного визволення та побудову самостійної України.

It was considered the influence of Mykola Mikhnovskiy on the forming of Ukrainian nationalistic ideology. The basis of this ideology was the idea of national revival and the building of independent Ukraine.

Однією із найколеритніших та суперечливих історичних постатей українського політичного руху був Микола Міхновський. Непересічна постать М. Міхновського (1873–1924), одного з провідних громадсько-політичних діячів на зламі XIX–XX ст. та доби визвольних змагань 1917–1921рр., ідеолога державної самостійності України, викликала, різні, прямо протилежні думки як сучасників, так і тих українських істориків, які писали про нього пізніше. Не вдаючись до детального опису цих наукових розвідок, зауважимо, що автори часто ставляться до постаті М. Міхновського як до радикал-революціонера та політичного нонконформіста. Сучасники оцінювали його як людину «зі здібностями і ... амбіціями, із нахилом до авантюризму, інтриги і демагогії» (М. Грушевський), – до визнання М. Міхновського особистістю «серед українського громадянства» (О. Лотоцький) [1]. Після смерті М. Міхновського його почали називати «батьком українського націоналізму», при цьому різні автори вкладали в ці слова «всю гаму почуттів – від презирства до обожнювання» [2]. Так у праці С. Лінецького розглядаються погляди М. Міхновського, як складний, цікавий феномен громадсько-політичного життя України модерної доби, в якому переплелися особиста життєва драма, непересічний талант його як політика, а також роль, яку він відіграв в українському політикумі. Оскільки ми не можемо претендувати на широкий науковий історіософський аналіз політичних та державотворчих ідей М. Міхновського, зупинимось на поглядах, які утверджували основи становлення українського організованого націоналізму через формування ідеології в молодіжному середовищі українців. До вивчення цієї проблематики долучилися вітчизняні історики, серед яких найвагомішими є праці Г. Касьянова, Я. Дашкевича, І. Лисяка-Рудницького, Т. Гунчака, О. Семківа, О. Зайцева, С. Вовканича, І. Дорота, С. Лінецького; мемуари та спогади учасників цих подій: Ю. Колларда, К. Трильовського, Ю. Артюшенка, М. Єремєєва, В. Дорошенка, П. Полтави.

Мета роботи – дослідити вплив цих праць та державотворчих ідей М. Міхновського на формування ідеології українського організованого націоналізму, та розкрити його безпосередню участь в організації українського війська протягом 1917–1921 рр.

Ми знаємо М. Міхновського як члена Центральної Ради та Українського генерального військового комітету. А його праця «Самостійна Україна» сформулювала нові погляди на шляхи та перспективи українського визвольного руху. Навчаючись на юридичному факультеті Київського університету, М. Міхновський бере активну участь в українському громадсько-політичному житті. Безпосереднім наслідком радикалізації української різночинної молоді була поява на початку 90-х рр. ХХ ст. таємної організації «Братство Тарасівців». Біля її витоків стояли київські та харківські студенти: І. Липа, М. Байздренко, М. Базькевич, В. Боровик, Б. Грінченко, М. Міхновський [3]. Організаційно братство оформилося під час зустрічі його фундаторів на могилі Т. Шевченка в Каневі й ставило за мету реалізувати основні ідеї Кобзаря. За два роки «Братство Тарасівців» поширилося по усій Україні. Найбільші осередки були в Києві, Харкові, Одесі, а також у Полтаві та Чернігові. Програма братства була опублікована у львівській «Правді» в 1893 р. під заголовком: «Вірую в молодих українців». Мета товариства: змінити існуючий державно-правовий та соціально-економічний устрій в такий спосіб, щоб український народ отримав можливість повноцінно розвиватись, де «українська нація в ряд з усякою другою, користується однаково рівним правом» [4]. Гурток, який ще не встиг розгорнути широкої діяльності, був ліквідований, а багато членів заарештовано. М. Міхновському вдалося уникнути арешту. Після закінчення юридичного факультету він працював в одній з адвокатських контор Києва, продовжуючи громадсько-політичну діяльність у товаристві «Молода Україна». У 1899 р. він переїхав до Харкова, де відкрив власну адвокатську контору, співпрацював з «Українською громадою», утвореною у 1897 р. студентською молоддю. Так, сучасник цих подій Ю. Коллард писав: «Міхновський став ідеологом української національної думки в Харкові. Він був людиною енергійною, яскравих політичних поглядів, а українське питання ставив різко і ясно: «Україна для українців!»... Міхновський значною мірою спричинився до цілковитого відірвання нашої харківської молоді від аполітичного українофільства та етнографізму, й показав певні шляхи через радикальний демократизм до революційного українського націоналізму» [5].

У січні 1900 р. у Харкові за ініціативою «Ради Чотирьох» (Д. Антонович, В. Камінський, Л. Мацієвич, М. Русов) була створена перша на Наддніпрянській Україні політична партія – Революційна Українська Партія (РУП). М. Міхновському було доручено написати програму партії. Ідеологічною основою програми була праця «Самостійна Україна», виголошена на Шевченківських святах у 1900 р. в Полтаві та Харкові, яка стала політичним маніфестом українського націоналізму. Такий сміливий виступ М. Міхновського та його соратників позитивно оцінили сучасники. Зокрема, В. Дорошенко зауважив, що «... до РУП ішла особливо молодь... У тім нема нічого дивного, це ж була перша спроба самостійного вступу української молоді на політичну арену під прапором Незалежної України» [6].

Вперше «Самостійна Україна» була опублікована окремою брошурою при сприянні В. Старосольського та Е. Косевича у Львові. Тоді ж в часописі «Молода Україна» було опубліковано відкритого листа РУП, автором якого був М. Міхновський, до російського міністра внутрішніх справ Д. Сипягіна із приводу заборони напису українською мовою на пам'ятнику І. Котляревському в Полтаві. В листі наголошувалося: «Українська нація мусить скинути панування чужинців... Мусить добути собі свободу, хоч би захиталася ціла Росія! Мусить добути своє визволення з рабства національного та політичного, хоч би пролилися ріки крові!» [7].

Автор «Самостійної України» ставить і розвиває багато головних тез, що визначили ідеологію РУП на першому етапі її існування. Головною метою української нації – за М. Міхновським – було створення однієї, єдиної, вільної, самостійної держави від Карпат аж до Кавказу. «Українська національна думка мусить обніматися всіх українців, де б вони не проживали, на всій Україні, без огляду на державні кордони..., коли в кожному з нас до решти загине полтавський, галицький і т.д. провінціал, а в цілому зродиться та зросте Всеукраїнець, якого думи і змагання обнімають усю Україну зарівно і неподільно як нерозлучну і єдину цілість» [8].

В основу свого вчення М. Міхновський поклав ідею національно-державної самостійності України, встановлення в ній справедливого соціального ладу. «Доки ми не збудуємо політичних й державних прав, – наголошував він, – доти ми не матимемо змоги уладнати стан речей у себе дома до нашої вподоби, бо інтерес наших господарів є цілком супротивний нашим інтересам, бо розплющення очей у рабів є небезпечне для панів» [9]. Аналізуючи суспільно-політичне життя українців, автор робить висновки, що головною причиною пригнобленого становища українства є відсутність у нього національної ідеї. Він вбачав у націоналізмі велетенську непоборну силу. «Під її могутим натиском ламаються, здається, непереможні кайдани, розпадаються великі імперії і з'являються до історичного життя нові народи, що до того часу були під чужими – гнобителями» [10]. Далі зазначено, що в Україні націоналізм дуже запізнився, українська нація, за винятком її невеликої частини, не є націоналістичною. Вона не володіє могутньою зброєю для захисту своїх інтересів і тому загарбана іншими націями. Лише коли вона візьме на озброєння націоналізм, тоді подолає усі перепони на шляху до своєї незалежності.

У програмному документі РУП автор стверджує, що тільки держава, наповнена національним змістом, може зберегти своїм громадянам всебічний духовний розвиток та матеріальний добробут, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин. М. Міхновський також наголошує на необхідності революційної боротьби за здобуття української державності і головну роль він покладає на молоду українську інтелігенцію. «Вона віддає себе на служіння цьому великому ідеалові, і доки хоч на однім клапті української території пануватиме чужинець, доти українська інтелігенція не покладе оружжя, доти всі покоління українців йтимуть на війну». Автор не приховує, що «боротьба буде люта і довга», а «ворог безпощадний і дужий» [11].

Молоде покоління української інтелігенції, на думку М. Міхновського, протиставляє себе середовищу українофілів, які виступали лише за культурну діяльність. Свою позицію вони обґрунтували тим, що революційна діяльність викличе за собою урядові репресії та переслідування навіть «лояльних» громадян [12]. Того ж таки 1900 р. у Львові на публічному віче українське студентство прийняло резолюцію, в якій, зокрема, стверджується: «1. Що здвигнення самостійної Української держави в етнографічних границях є незмінним і доконечним. 2. Що – затим – всі змагання і всі сили української нації належить справити в напрямі здвигнення власного українського державного організму» [13]. Отже, на рубежі XIX –XX століть розгорнулося формування української національної ідеї і на західноукраїнських землях. Деякі проавстрійські газети спробували висміяти цю резолюцію як утопію, але у 1900 р. Іван Франко у своїй праці «Поза межами можливого» писав: «Ідея національної самостійності в усякім погляді: культурнім і політичним лежить для нас поки що, з нашої теперішньої перспективи, поза межами можливості. Нехай і так. Та не забуваймо ж, що тисячні стежки, які ведуть до його осущення, лежать просто-таки під нашими ногами, і що більше тільки від нашої згоди на нього буде залежати, чи підемо тими стежками в напрямі до нього, чи, може, звернемо на зовсім інші стежки...» [14].

Коли у РУП перевагу здобули соціал-демократи, М. Міхновський та його однодумці засновують у 1903 р. Українську Народну Партію (УНП). Саме для УНП він складає «Десять заповідей», в яких знову проголошує необхідність створення національної держави та виховання нового типу українця. В «Декалозі» М. Міхновського зазначено, що самостійна, вільна, демократична Українська Республіка названа «... національним всеукраїнським ідеалом»; а наступні його положення закликають «... усюди і завжди вживати української мови», «... шанувати діячів рідного краю», не бути байдужими до національних інтересів та не зраджувати їх [15]. Згодом, у 1904 р. УНП створила підпільний загін «Оборона України» – перше українське бойове формування початку XX століття, що стояло на самостійницьких позиціях. Крім зазначених програмних документів, він пише праці: «Робітницька справа у програмі УНП», «Справа української інтелігенції в програмі УНП». М. Міхновський створив перший у XX столітті проект Конституції України «Основний Закон Самостійної України – Спілки народу українського» (1905 р.).

До початку Першої світової війни він займається громадсько-політичною, видавничою діяльністю, тим самим поширює націоналістичні ідеї. Наприкінці 1916 р., ще задовго до березневих подій 1917 р., М. Міхновський ініціює, і разом зі своїми однодумцями проводить заходи щодо

утворення українського війська. Так, в грудні 1916 р. в Українському клубі в Києві він зібрав таємну нараду, де запропонував розпочати пропагандистську діяльність за створення власних збройних формувань [16]. Згодом, упродовж 1917 р. розгортає активну діяльність з організації Збройних сил з українців, що служили в тодішній російській армії. На зборах військовиків у березні 1917 р. одностайно було ухвалено рішення приступити до «... нехайної організації власної національної армії, як могутньої своєї мілітарної сили, без якої не можна й подумати про здобуття повної волі України» [17]. За словами М. Єремєєва, Микола Міхновський вбачав план створення українського війська в тому, «...що кожний вояк російської армії, який є родом українець, мусить вважати себе вояком майбутньої Української армії» [18]. З початком революції М. Міхновський доклав чимало зусиль для реалізації цього задуму. З його ініціативи в березні 1917 р. було організовано три військових віче, 16 березня того ж року створено товариство “Український військовий клуб ім. гетьмана П. Полуботка”. Був створений також Український військовий комітет з метою українізації армії. Першим його практичним заходом можна вважати створення Першого українського полку ім. гетьмана Б. Хмельницького. Ідею організації національних Збройних сил М. Міхновський активно відстоював на I та II Всеукраїнських військових з'їздах, які відбулися у травні та червні 1917 р. В липні цього ж року він став ініціатором повстання українських військовиків з метою змусити Центральну Раду припинити автономістську політику уступки російському Тимчасовому уряду і повністю відокремитись від Росії. Проте захоплення соціалістичними ідеями лідерів Центральної Ради звело нанівець усі заходи М. Міхновського з організації власних Збройних сил.

Погляди М. Міхновського щодо необхідності створення власних збройних формувань для боротьби за національне визволення в Галичині були більш зрозуміліші, ніж на Наддніпрянській Україні; там політичні лідери схилилися до визнання виключно пріоритетності соціально-економічних питань. У своїх спогадах український політичний діяч Галичини К. Трильовський, який був засновником «Січей» та «Українських Січових Стрільців», писав: «Приїхавши на ювілейний Шевченківський Здвиг «Січей» і «Соколів» у червні 1914 р. у Львів, Міхновський, видимо зворушений виявом нашої масової національної маніфестації, зітхаючи, промовив: «А коли і в нас щось такого побачимо?» [19]. Це далеко не усі етапи активної політичної діяльності М. Міхновського як одного з перших організаторів національного війська.

Погляди М. Міхновського розвинули та поширили Д. Донцов та В. Липинський, які стали теоретиками двох концепцій української елітарності двадцятого століття. Слід зазначити, що у 1917 р. М. Міхновський, Д. Донцов та В. Липинський входили до керівного складу Української демократично-хліборобської партії. Усі три видатні особистості зійшлися в одній партії, на одних і тих самих політичних принципах, але злагоди між собою ці ідеологи державності не знайшли. В. Липинський відстоював державно-монархістський напрямок Української державності, який ґрунтувався на ідеї аристократизму та класократії. Інший напрямок пошуків у торії елітаризму став радикально-націоналістичний, який репрезентував Д. Донцов. Скільки б не критикували екстремізм Д. Донцова, поміркованість і толерантність В. Липинського у їх концепціях державотворення, вони належали до кращих представників національної інтелігенції, яка винесла на своїх плечах Українську революцію і побудову Української новітньої держави, біля джерел якої стояв М. Міхновський.

На ідеях М. Міхновського після визвольних змагань 1917–1921 рр. виховувалося нове покоління українських патріотів. Український націоналізм став багатомірним поняттям, основою якого була ідея національного визволення. Саме його концепції, які були розвинуті та збагачені новим змістом, творчою працею ідеологів українського націоналізму у 20-х рр. ХХ ст. заклали основи ідеології та політики УВО та ОУН. У програмному документі, що визначав завдання створення УВО, бачимо тези революційної стратегії націоналізму [20]. Саме на цей напрям державотворення стали підпільні ідеологічні формування української молоді: Організація Вищих Клас Українських Гімназій, Група Української Державницької Молоді. На їх основі у 1926 р. виникає Союз Української Націоналістичної Молоді (СНУМ). В Чехословаччині у 1920-х рр. із інтернованих молодих військовиків УГА та Армії УНР було створено Групу Української Націоналістичної Молоді (ГУНМ) та Легію Українських Націоналістів (ЛУН), які були спадкоємцями ідей

М. Міхновського. А ЛУН певною мірою продовжив діяльність Українського військового клубу ім. П. Полуботка. Саме у цій організації велась робота зі створення та оновлення програми боротьби за відновлення Української держави [21]. Незважаючи на втрату державності у першій чверті ХХ століття, українські національно-патріотичні сили продовжували вірити в національну ідею та Українську Самостійну Соборну Державу, що привело до консолідації націоналістичного руху. Розвиток ідеології та тактики націоналізму в українському суспільстві вимагали об'єднання розрізаних націоналістичних організацій, створення єдиного керівного центру. І саме така організація була покликана до життя на Конгресі Українських Націоналістів, який проходив у Відні з 28 січня до 3 лютого 1929 року. Національно-державницька концепція М. Міхновського була закладена та доповнена у Постановках I Конгресу Українських Націоналістів. На цьому Конгресі були прийняті за ідеологічну основу українського націоналізму теоретичні постулати М. Міхновського та Д. Донцова. Слід відмітити, що їх ідеї мали неабиякий вплив на формування націоналістичного світогляду українців. На 20-ті рр. ХХ ст. припадає діяльність «професійних» ідеологів українського націоналізму, учасників націоналістичного руху – М. Сціборського, Ю. Вассіяна, Д. Андрієвського, В. Мартинця, З. Коссака, Ю. Охримовича та ін. Дещо пізніше націоналістична ідея отримала подальший розвиток у працях С. Ленкавського, Я. Стецька, С. Бандери та цілої генерації борців українського національно-визвольного руху [22].

Високу оцінку діяльності М. Міхновського дав у своїх постановках Другий Великий Збір ОУН (квітень 1941 р.): «Перші почини надати Українському націоналістичному рухові організованих форм сягають 1900 р., коли М. Міхновський почав на Лівобережній Україні закладати перші націоналістичні гуртки для боротьби за державно-політичне визволення України з-під ярма царської Росії» [23].

Шлях, по якому йшов Микола Міхновський, не усіма був сприйнятий однозначно, але ідеї «Самостійної України» ніколи не згасали, вони оволодівали все новими поколіннями його однодумців. Сподвижником і продовжувачем справи М. Міхновського був Є. Коновалець, який тривалий час очолював боротьбу за незалежність Української держави.

Пройшов час великих змагань і жертв, тепер на перший план повинні бути поставлені завдання розбудови нації та держави. Без сильної політичної нації неможливо побудувати міцну державу. Нам необхідно врешті сформуванати державну ідеологію, визначити її суть через призму національної ідеї, яка відображає інтереси української нації, особливо в період жорсткого політичного, економічного та інформаційного тиску з боку сусідів.

Перед Україною головним завданням на сучасному етапі є консолідація народу навколо національної ідеї, трансформації імперського уламку в автономне, економічно самостійне, політично організоване громадянське суспільство: «Жоден народ світу не добився ні державності, ні високого рівня науково-технічного, економічного, соціального чи іншого розвитку без прогресивної національної ідеї, без духовного відродження нації» [24].

У працях М. Міхновського багато думок, які не втратили своєї актуальності і сьогодні, в умовах відновлення державності України. Звичайно, його ідеї, висловлені на початку ХХ ст., не можемо повністю переносити в наш час, але з урахуванням часу й нових обставин, вони наводять певні аналогії.

Спадщина М. Міхновського як ідеолога українського націоналізму – це той морально-ідейний заповіт, на якому повинно виховуватися нове покоління української молоді. Національна ідея – духовний стрижень в інтелектуальному поступі української нації. Втілення української національної ідеї – це споконвічна мрія багатьох поколінь українського народу на чолі з його великими провідниками. Українська держава має характеризуватися наявністю національної, демократичної і правової влади, що суворо дотримується Конституції та її законів, а також неухильно утверджує і розвиває національні українські пріоритети в усіх сферах громадсько-політичного, економічного та суспільного життя. Національна ідея в цьому контексті виступає гарантом національної стабільності та могутності нації, є одним з потужних джерел державотворчого процесу. Реалізація постулатів національної ідеї в Україні – один із вагомих чинників для вступу її в Європейський Союз.

1. Ткаченко Ю. «Батько українських націоналістів» (Микола Міхновський) // Віче. – 1995. – № 11. – С. 127. 2. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради: Бібліографічний

довідник. – К., 1998. – С. 131–133. 3. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів. 1897–1906. Українська студентська громада в Харкові і Революційна українська Партія (РУП). – Торонто, 1972. – С. 21. 4. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. – Том I / Упор. Т. Гунчак і Р. Сольчаник. – К.: Сучасність, 1983. – С. 24–25. 5. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів. 1897–1906... – С. 51–52. 6. Дорошенко В. Революційна українська партія. – Львів, 1921. – С. 111. 7. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті: Документи і матеріали. – Том I. – С. 74. 8. Міхновський М. З закордонної України // Політологія / За ред. О. Семківа. – Львів: Світ. – 1996. – С. 156. 9. Міхновський М. Самостійна Україна // Матеріали науково-практичної конференції до 100-річчя її видання. – Львів, 2000. – С. 15. 10. Дорот І. Трансформації націоналістичної ідеології в першій половині ХХ ст. // Український історичний журнал. – К., 2001. – № 6. – С. 110. 11. Міхновський М. Самостійна Україна... – С. 19. 12. Шемет С. Микола Міхновський // Хлібороб України. – 1925. – Кн. 5. – С. 7. 13. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. – Том I. – С. 78–79. 14. Франко І. Поза межами можливого: Збірник творів у 50-ти т. – К., 1986. – Том 45. – С. 285. 15. Декалог Миколи Міхновського // Політика і культура. – 2000. – № 2. – С. 45. 16. Єремів М. Полковник Коновалець на тлі української боротьби / В зб.: Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 147. 17. Крип'якевич І., Гнаткевич Б., Стефанів З. та ін. Історія Українського війська. – 4-е вид. – Львів: Світ, 1992. – С. 359. 18. Верстюк В., Осташко Т. Діячі Української Центральної Ради. – С. 131. 19. Трильовський К. З мого життя... (Уривок зі спогадів) / Гей, там на горі «Січ» іде!... Пропам'ятна книга «Січей» / Зібрав і упор. П. Трильовський. – Едмонтон, 1965. – С. 25. 20. Мірчук П. Нарис історії Організації Українських Націоналістів. – Т.1. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк: Укр. Вид., 1968. – С. 22–25. 21. Артюшенко Ю. Легія Українських Націоналістів / Євген Коновалець... – 1974. – С. 380. 22. Баган О. Націоналізм і націоналістичний рух: Історія та ідеї. – Дрогобич, 1994. – С. 55–56. 23. Постанови Другого Великого Збору Організації Українських Націоналістів // ОУН в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Б/м., 1955. – С. 24. 24. Вовканич С. Інформація, інтелект, нація. – Львів: ЄвроСвіт, 1999. – С. 42.

УДК 94(477)''1917''

Р.Д. Зінкевич

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут гуманітарних та соціальних наук

ПОЛІТИЧНА КОНФРОНТАЦІЯ ТА ЗБРОЙНА БОРОТЬБА В АРМІЯХ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ТА РУМУНСЬКОГО ФРОНТІВ ПІСЛЯ ПРИХОДУ БІЛЬШОВИКІВ ДО ВЛАДИ (кінець 1917 – початок 1919 рр.)

© Зінкевич Р.Д., 2008

Розглянуто розвиток українського військового руху восени 1917 р. до приходу більшовиків до влади, його вплив на революційні процеси, що проходили у цей період в Україні.

Extension of the Ukrainian military movement before Bolsheviks came to power in the autumn of 1917 and its influence on the revolutionary processes taking place in Ukraine at that time have been considered.

Після Жовтневого більшовицького перевороту в Петрограді конфронтація між політичними силами в діючій армії переросла у відкритий збройний конфлікт. Це було пов'язано насамперед з докорінними відмінностями у політиці, яку проводили більшовики і Центральна Рада. Більшовики